

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 0 7 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI ROK

ZGODOVINA

==== Izpitna pola 2 =====

Sreda, 6. junij 2007 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli je 25 nalog iz slovenske zgodovine. Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. Nečitljive rešitve in nejasni popravki se točkujejo z nič (0) točkami.

Dobro preglejte ilustrativno gradivo, saj Vam bo pomagalo pri reševanju nalog.

Ob nalogah je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kot jih je navedeno.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

TURŠKI VPADI, KMEČKI UPORI IN REFORMACIJA NA SLOVENSKEM

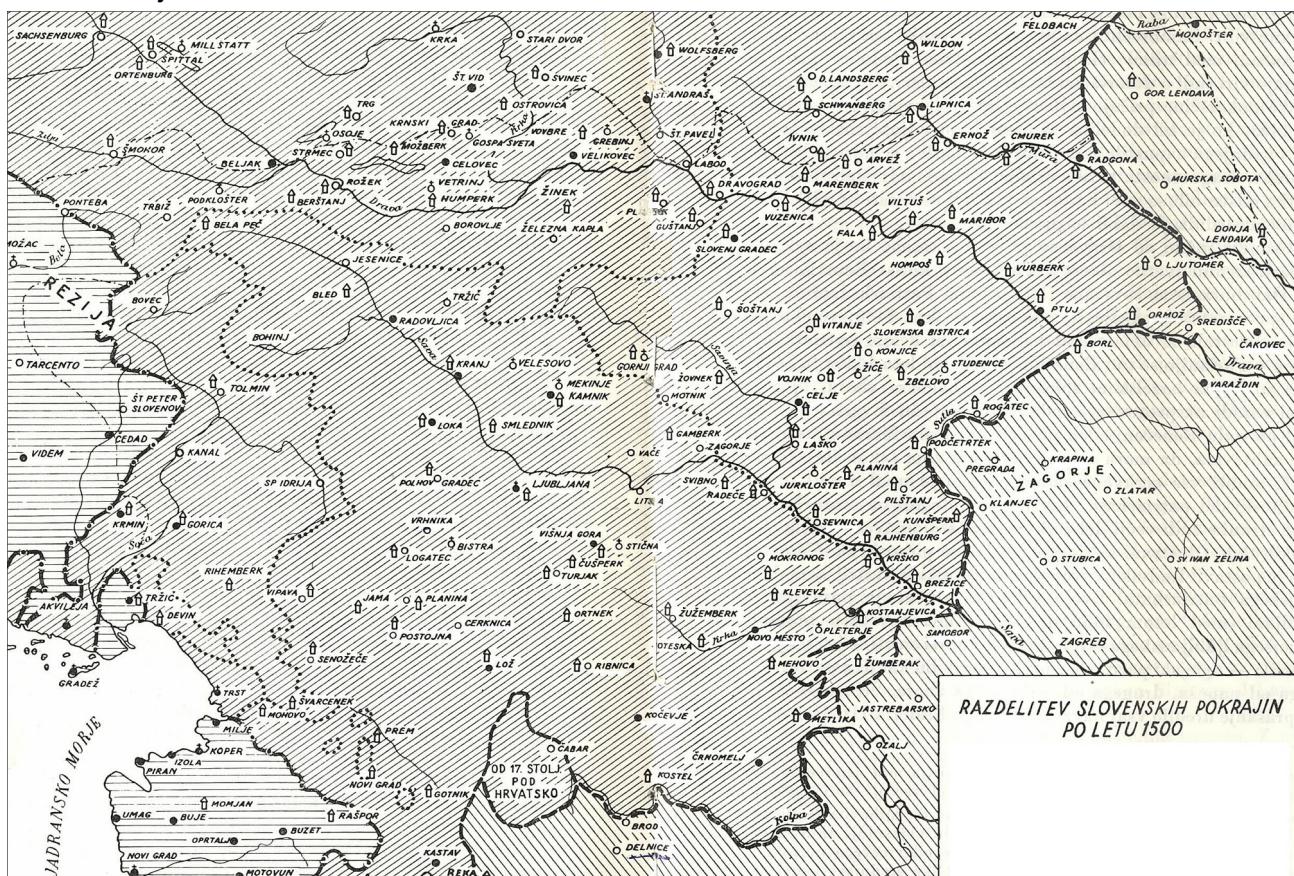
1. Ozemlje današnje slovenske države je bilo na prehodu iz srednjega v novi vek razdeljeno med tri takratne države.

Dopolnite legendo zemljevida tako, da za ustrezno številko zapišete državo, ki ji je ozemlje pripadalo.

Katera plemiška rodbina je imela v lasti večino slovenskega etničnega prostora?

(3 točke)

Zemljevid 1

(Vir: Grafenauer, B., 1965: Zgodovina slovenskega naroda II, str. 408, 409. DZS. Ljubljana)

Legenda

	1
	2
	3

2. Zaradi konca kolonizacije se je predvsem na severu in zahodu ustavilo priseljevanje. Oblikovala se je slovenska etnična meja, ki je ostala nespremenjena vse do 20. stoletja.

Pomagajte si z zemljevidom 1 in navedite glavne točke (4) severne in (3) zahodne meje.

(2 točki)

3. Turki so po prodoru na Balkan kmalu začeli vpadati tudi na slovensko ozemlje.
Obkrožite črke pred tremi pravilnimi odgovori.

(3 točke)

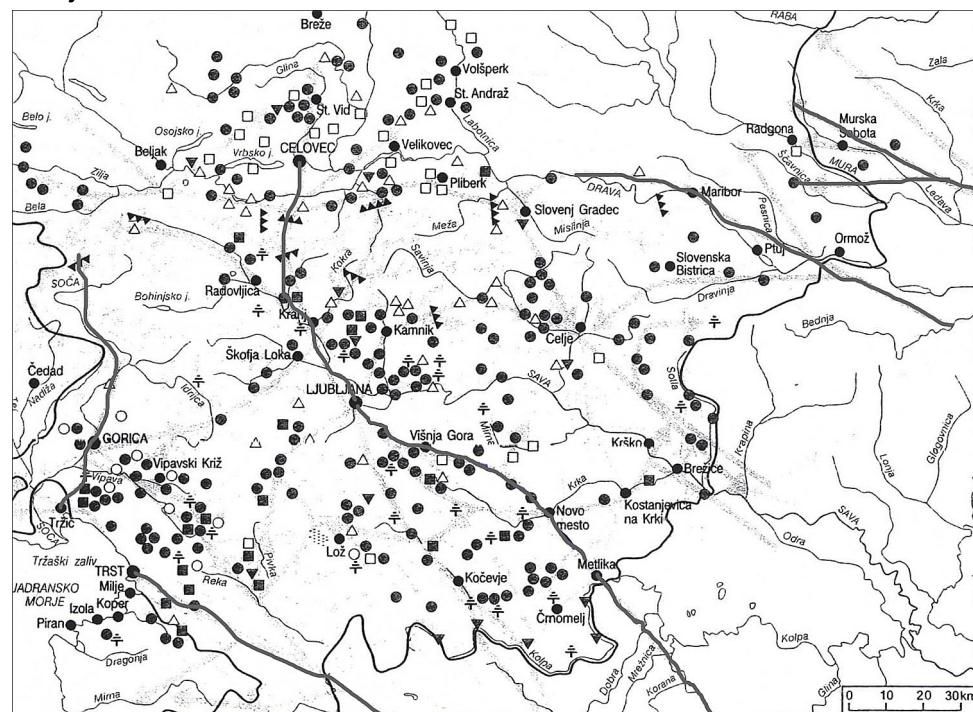
- A Prvo obdobje turških vpakov na slovensko ozemlje je bilo v letih 1408 do 1415.
- B Ob turških vpadih so bili meščani najbolj nezaščiteni del prebivalstva, saj niso smeli nositi orožja.
- C Turki so vdirali z močnimi, številnimi odredi konjenice, sestavljenimi iz redne bosenske vojske in akindžij.
- D Turki so vedno vdrlji le v eno od treh slovenskih dežel in jo temeljito oplenili, vendar nikoli več kakor enkrat na leto.
- E Obramba slovenskih dežel je bila naloga deželnega plemstva, kot črna vojska so v njej sodelovali tudi kmetje.
- F V času sultana Sulejmana II. Veličastnega so turški vpadi na Slovensko popolnoma prenehali.

4. Turški vpadi so segli v vse slovenske dežele in povzročili velikansko škodo.

V krajšem razmišljaju opišite glavne poti vpakov na Slovensko, pojasnite značaj turških vpakov v zgodnjem in poznejšem obdobju ter opišite oblike obrambe dveh slojev prebivalstva na Slovenskem. Pomagajte si z virom in zemljevidom.

(5 točk)

Zemljevid 2

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 129. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

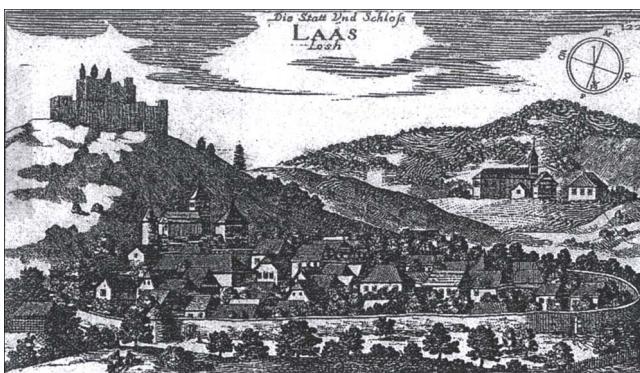
Meščani morajo takoj narediti nasipe in okope ter obzidje popraviti in močno utrditi. Okoličani morajo pri tem pomagati meščanom pri dovažanju apna, kamna, pri kopanju jarkov in zidavi obzidja.

(Vir: Simoniti, V., 1990: Turki so v deželi že, str. 45. Mohorjeva družba. Celje)

5. Zaradi obrambe pred Turki so nekateri izpostavljeni kraji dobili mestne pravice in tako pravico do obzidja.
Navedite tri kraje, ki so tako dobili mestne pravice.

(1 točka)

Slika 1

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 131. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

6. Po sklepu notranjeavstrijskih deželnih stanov je leta 1530 nastala Vojna krajina.
Katere dežele so tvorile Notranjo Avstrijo?
Razložite, kaj je Vojna krajina.

(2 točki)

7. Povežite imena in pojme levega stolpca z ustreznim razlagom desnega stolpca tako, da pred pravilno trditev na desni zapišete ustrezeno črko iz levega stolpca.

(3 točke)

A Uskoki	_____	Lahka turška konjenica
B Andrej Turjaški	_____	Kralj Matjaž
C Sulejman II. Veličastni	_____	Obleganje Dunaja
D Črna vojska	_____	Vojska Vojne krajine
E Akindžije	_____	Vojska podložnih kmetov
F Matija Korvin	_____	Bitka pri Sisku

8. V 16. stoletju so se v slovenskih deželah zaradi povečanja prebivalstva začele deliti kmetije, zaradi česar so nastali novi družbeni sloji. Med njimi so bili tudi kajžarji. Pojasnite, kdo so kajžarji in kako so se preživljali.

(2 točki)

Slika 2

(Vir: Berzelak, S., 2002: Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Srednji in novi vek, str. 96. Modrijan. Ljubljana)

9. Na prehodu v 16. stoletje so se zaradi krize zemljiškega gospodstva zaostrili tudi odnosi med zemljiškimi gospodi in kmeti, kar je pripeljalo do velikih kmečkih uporov. Glede na vir navedite štiri vzroke za kmečke upore.

(2 točki)

Na prehodu iz 15. v 16. stoletje se je zemljiško gospodstvo vse bolj komercializiralo, posamezniki so samovoljno povečevali kmečka bremena, spremenjali bremena iz denarnih v naturalna, zmanjševali kmečke pravice do srenjskih zemljišč in gozda. Vrhу tega pa so kljub zavzetosti fevdalcev za povečano trgovsko in trgovinsko dejavnost ovirali trgovanje fevdalci sami in mesta (nove mitnine, predpisane obvezne poti).

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 142. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

10. Po obsegu ozemelj in številu upornih kmetov je bi največji vseslovenski kmečki upor leta 1515. Navedite, katere slovenske dežele je upor zajel. Opišite, kako je bil upor zatrт in kakшne so bile posledice za kmete.

(3 točke)

Slika 3

Kruto maščevanje plemiške vojske

(Vir: Berzelak, S., 2002: Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Srednji in novi vek, str. 99. Modrijan. Ljubljana)

11. Iz časa prvega vseslovenskega kmečkega upora so tudi prve slovenske tiskane besede (stara pravda in le vkup, uboga gmajna), ki so vključene v nemško Novo pesem o kranjskih kmetih. Pojasnite, kaj kmetom pomeni boj za staro pravdo.

(1 točka)

Slika 4

Ain newes lied von den krajn nerischen bauren.

Es ist wunder zu/ der Bauer: vntue/ thet sich so ser aus praitt. In Kutz,
er zeit zu krieg vnd streit/ kham maniger het vor: weissen. Aus irger ges-
maint'hetn sy schreien Stara prauda/ ain yeder roolt sich tecden/seines
hern gut nun schwachn. Leukhup leukhup leukhup leukhup: woga gmai-
na/mit gmainem rat sy khamen dat: fut geschlossen march: das ist war.

O, čujte to: nemir močno vse kmečki je preplavil.
V kratkem že premnogi je prišel na boj od daleč.
Iz množice krik čuje se: Stara pravda!
Vsak rad bi maščevanje, gospoda premoženje.
Le vkup, le vkup, le vkup, uboga gmajna!
Sklenili so in že gredo nad mesta in gradove.

Srednjeveško slovstvo, prevedel Jože Mlinarič,
Ljubljana 1972, str 196

(Vir: Berzelak, S., 2002: Zgodovina za 2. letnik gimnazij. Srednji in novi vek, str. 100. Modrijan. Ljubljana)

12. Med najbolje pripravljene sodi hrvaško-slovenski kmečki upor iz leta 1573. Kmetje so imeli dobro vodstvo, izdelali pa so tudi zelo radikalni vojaškopolitični program.
Pojasnite, kakšen je bil program upornih kmetov, in navedite voditelja hrvaško-slovenskega upora.

(3 točke)

Daljnosežnost uporniškega programa je najbolj jasno očrtal uporniški poglavari Ivan Svrač, ki je ob svojem drugem zaslišanju izpovedal, da so nameravali odpraviti naklade, dace in druga bremena (Aufschlag, Däcz und andere Aufflagen) in se bojevati z gospodo, ki je bila proti njim. Govorilo se je tudi o tem, da hočejo, ko bi gospodo premagali, ustanoviti v Zagrebu cesarsko namestništvo (so wollten Sie zu Agram ain Khayserliche stell aufrichten – dobesedno »cesarski najvišji urad« ali »cesarsko vlado«), sami pobirati (javne – morda mitninske) дажatve, pravdo in davke (die gefell, Zins und Steuer) in sami skrbeti za mejo (die Graniczen selbst versorgen = Gospode namreč meja nič ne skrbi).

(Vir: Grafenauer, B., 1974: Boj za staro pravdo na Slovenskem, str. 229, 230. DZS. Ljubljana)

13. Zadnji večji kmečki upor na Slovenskem je bil tolminski punt.
Pojasnite, kaj je pognalo Tolmince v upor in v katerem stoletju.

(2 točki)

14. Na slovensko ozemlje so se na prehodu iz srednjega v novi vek širile humanistične ideje.
V 16. stoletju pa se je na naše ozemlje razširila reformacija.
Pojasnite pojma humanizem in reformacija.

(2 točki)

15. Obkrožite črki pred pravilnima trditvama, povezanimi z začetki in širjenjem reformacije na Slovenskem.

(2 točki)

- A Reformacija se je začela širiti na slovensko ozemlje že leta 1516.
- B Primož Trubar se je seznanil z idejami reformacije v Trstu pri škofu Urbanu Textorju.
- C Prvi protestantski krožki pri nas so delovali v Slovenj Gradcu, Ljubljani in v okolici Kamnika.
- D Reformacijo so na naše ozemlje začeli širiti domači študenti, ki so se šolali na nemških univerzah, trgovci, vojaki, rudarji in mnogi drugi.

16. Najpomembnejša protestantska pisca sta gotovo Primož Trubar in Jurij Dalmatin.

Črki pred obema piscema dodajte v desni stolpec tako, da bodo zaznamovale nekatere značilnosti iz njunega življenja in dela.

(3 točke)

Slika 5: Primož Trubar

(Vir: Zgodovina Cerkve na Slovenskem,
str. 92. Mohorjeva družba. Celje, 1991)

T Primož Trubar

D Jurij Dalmatin

Vodilni slovenski protestantski teolog

Rojen na Rašici

Umrl v Derendingenu

Umrl v Ljubljani

Prvi predstojnik deželne protestantske cerkve
na Kranjskem

Rojen v Krškem

17. Reformacija, predvsem pa Primož Trubar, je zaslužna za uveljavljanje slovenskega jezika. Po spodnjih virih, odlomkih iz Trubarjevih del, navedite tri njegove zahteve.

(3 točke)

Natu vas, zvezste, brumne farmoštstre, pridigarje, šulmaštstre inu stariše inu vse te, ki znajo brati, per sodnim dnevi opominam ter prosim, de vi v cerkvi, v šuli, doma inu kir vkupe pridete, ter preproste vučite le-te štuke naše prave krščanske vere, nim naprej berite inu pujte vsak praznik, de ti mladi ter stari je bodo umejli inu prov zastopili.

Obtu mi hočmo, de uže naprej v ti naši kranski deželi, de se ti psalmi, pejsmi inu vse druge službe božje, ti s. zakramenti v tim slovinskim kranskim jeziku se dopernašajo inu dile.

Raven tiga en vsaki pridigar inu farmošter ima tudi per suji fari eniga šulmojstra oli mežnarja imejti inu držati, de te mlade hlapčiče inu deklice, purgarske inu kmetiške otroke, vuči slovenski brati inu pisati ...

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantski pisci, str. 50, 173, 175. DZS. Ljubljana)

18. Bruška verska pacifikacija je prelomnica v obdobju reformacije.

Pojasnite razlog, ki je privedel do bruške verske pomiritve.

Navedite njen pomen in posledice.

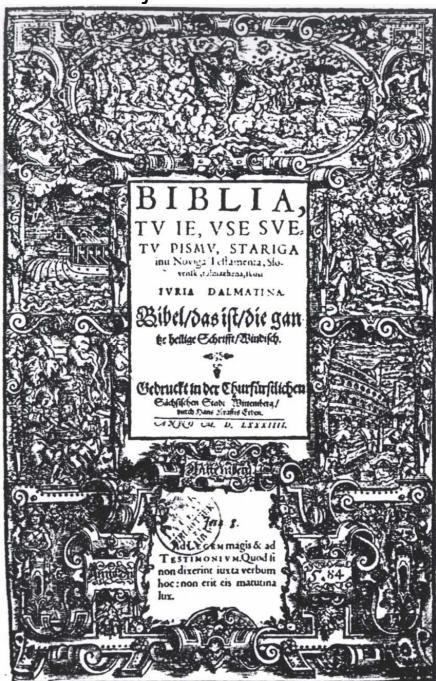
Kdaj je deželni knez Karel zagotovil bruško versko pacifikacijo v Notranji Avstriji?

(4 točke)

19. V 16. stoletju so delovali pomembni protestantski pisci.
K naštetim delom iz reformacije dopišite njihovega avtorja.

(2 točki)

Slika 6: Biblia

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantskiisci, str. 48. DZS. Ljubljana)

ZIMSKE URICE

BIBLIJA

CERKOVNA ORDNUNGA

OTROČJA BIBILIJA

20. Med kmeti se je reformacija pojavila v obliki sekt, kakršni sta tudi sekti prekrščevalcev in štiftarjev.
Navedite njune značilnosti.

(2 točki)

21. Reformaciji je sledila protireformacija, ki se je začela v 16. in nadaljevala v 17. stoletju.
Ustanovljene so bile verske komisije, sestavljene iz predstavnikov Cerkve in javne oblasti.
Navedite tri načine delovanja verskih komisij.

(3 točke)

Slika 7: Iz vizitacijskega zapisnika

Pulisan Dalmata, Canonicus Cathedralis circiter fer
Nonen, à dno Parochio Pettonensi circiter fer
stum S. Georgij pro Ecclesia S. Osvaldi, extimatis,
Vibis Pettonensis, ubi cultus diuinus Sclaronici pro
agit, in Sacellum suscepit, quem eadem die exau
minamus et approbavimus. Vir bonus habetur.
Testius Felix Cesav Alaptingensis, Styris, à nobis
ante septimum in Presbiterum ordinatus, quem
predicat die nobis à dno Parochio Pettonensi presen
tatum, examinavimus, et pro Nicario apud S. Vibianum
approbavimus. Hui orat Brzniarum Romanam,
et Confessionalem apud S. Vibianum cum non sit par
vit fieri. Quartus est Osvaldus Fernane, à nobis

(Vir: Zgodovina Cerkve na Slovenskem, str. 123. Mohorjeva
družba. Celje, 1991)

22. Navedite priimka škofov, ki sta vodila verski komisiji na Koroškem in Štajerskem ter na Kranjskem.
(2 točki)
23. V obdobju protireformacije in katoliške obnove na Slovenskem so šolstvo prevzeli jezuiti.
Navedite, kakšne vrste šol so pri nas vodili jezuiti.
(1 točka)

Slika 8: Jezuitska šola v Ljubljani

(Vir: Zgodovina Cerkve na Slovenskem,
str. 116. Mohorjeva družba. Celje, 1991)

24. Pojasnite, zakaj sta se protestantizem in kalvinizem ohranila v Prekmurju.
(1 točka)

25. V pravilnem časovnem zaporedju, s številkami od 1 (najstarejši dogodek) do 6 (najmlajši dogodek), razvrstite pomembne dogodke na Slovenskem v 15. in 16. stoletju. Pomagajte si z naslednjimi letnicami: 1461, 1478, 1550, 1575, 1584, 1598.

(3 točke)

- Prvi večji kmečki upor na Slovenskem
- Izid prve slovenske knjige
- Ustanovitev ljubljanske škofije
- Prvi prevod Biblije v slovenščino
- Začetek delovanja tiskarne Janža Mandelca
- Izgon protestantskih duhovnikov

PRAZNA STRAN

PRAZNA STRAN